

KASIM, 2024

AKRAN ZORBALIĞI

ZONGULDAK RAM E-BÜLTEN

İÇİNDEKİLER

Yazan Psikolojik Danışman
Mehmet Enes ÖKSÜZ

3 AKRAN ZORBALIĞI NEDİR?
AKRAN ZORBALIĞININ TÜRLERİ
NELERDİR?

Yazan Psikolojik Danışman
Ender TÜRKİŞ

6 AKRAN ZORBALIĞININ
NEDENLERİ?

Yazan Psikolojik Danışman
Esra KONUR

12 AKRAN ZORBALIĞINI ÖNLEME
ÇALIŞMALARI

YAYIN EKİBİ

Fikret KAPLAN
Mehmet Enes ÖKSÜZ
Ender TÜRKİŞ
Esra KONUR

İLETİŞİM

Zonguldak RAM

0372 253 74 26
Karaelmas Mah. Bilim
Sok. No:1
3. Kat
Merkez/Zonguldak

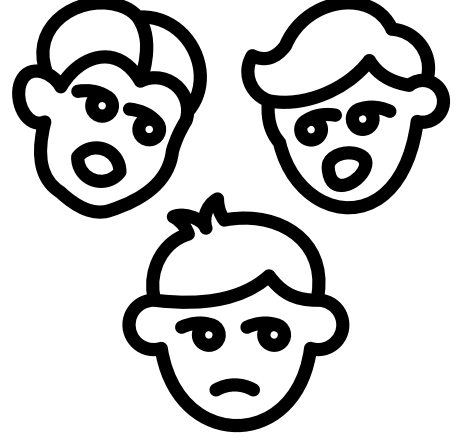
 zonguldakram

<https://zonguldakram.meb.k12.tr/>

AKRAN ZORBALIĞI NEDİR?

Hazırlayan: Psikolojik Danışman Mehmet Enes ÖKSÜZ

Akran zorbalığı, çocuk ya da ergenin kendi yaş grubundaki arkadaş veya arkadaşlarına yönelik sözel, fiziksel ve davranışsal olarak zarar verici davranışlarda bulunmasıdır. Akran zorbalığı bir kişi tarafından uygulanabileceği gibi grup halinde de bir kişiye uygulanabilir.

Zorbalık durumunda 3 kişi vardır:

1.Zorba: Başkalarının haklarını dikkate almadan; kendi statü, heyecan, maddi kazancı için veya grup ortamında kendi gereksinimlerini karşılayabilmek amacıyla başkalarına zarar verici davranışlarda bulunan kişi ya da gruptur.

2.Mağdur: Başkalarının davranışlarından sürekli bir biçimde zarar gören ve zarar verici bu davranışlara karşı koyabilecek ve durdurabilecek beceri, statü ve kaynaklara sahip olmayan kişi ya da gruptur.

3.Seyirciler: Bu grup da kendi içinde dört ayrı tipte sınıflandırılmıştır.

-Pekiştiriciler, aktif seyirci rolünde zorbayı çeşitli şekillerde kışkırtmakta;

- Pasif izleyiciler olan biteni görmüyormuşçasına davranmaktadırlar.

- Asistan tip katılımcılar, fiziksel olarak zorbaya yardım etmekte, bir nevi yardımcı rolünü üstlenmektedirler.

- Savunucular ise mağdura yardım etmeye çalışıp zorbayla yüzleşebilen öğrencilerdir (Pişkin, 2002; Türktan, 2013).

Akran Zorbalığının Türleri Nelerdir?

Sözel Zorbalık: En sık görülen zorbalık türüdür. Dalga geçme, kızdırma, korkutma, alay etme, takma isimler takıp küçük düşürme, küfür ve hakaret etme, tehdit etme, incitici sözler söyleme olarak örnek verilebilir.

Fiziksel Zorbalık: İtme, vurma ya da bir arkadaşına vurdurtma, saçını çekme, tükürme, eşyalarına zarar verme ve izinsiz alma gibi örnek verilebilir. Fiziksel hareketler ile yapılan bir zorbalık türüdür.

Cinsel Zorbalık: Cinsel anlamda dokunma, sözlü ya da fiziksel cinsel tacizde bulunma, cinsel içerikli küfür etme olarak örnek verilebilir.

Sosyal Zorbalık: Onunla konuşan kişilerin iletişimde bulunmasını engellemek, oyun oynarken oyuna dahil etmeme, arkadaş gruplarına dahil etmemek dışlamak, çocuk yokmuş gibi davranmak ve onu dışlamak, çocuk ile konuşmamak olarak örnek verilebilir. Yani sosyal ortamlardan izole olmasına neden olan davranışlardır diyebiliriz.

Siber Zorbalık: Sosyal medya ortamında ya da internet ortamında rahatsız edici fotoğraflarını çekip paylaşma, sosyal medya da kişi hakkında yazılar paylaşma, kişinin sosyal medya hesaplarını ele geçirme olarak örnek verilebilir.

Kaynakça

- Pişkin, M. (2002). Okul zorbalığı: Tanımı, türleri, ilişkili olduğu faktörler ve alınabilecek önlemler. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 2(2), 531-562.
- Türktan, Ş. (2013). Zorbalıkla baş etmeye yönelik akran destek programının ortaokul 6. ve 7. sınıf öğrencilerinin zorbalıkla baş etme becerilerine etkileri. (Unpublished doctoral dissertation). Anadolu University Graduate School of Educational Sciences, Eskişehir.

AKRAN ZORBALIĞININ NEDENLERİ

Hazırlayan: Psikolojik Danışman Ender TÜRKİŞ

Akran zorbalığının nedenleri 4 başlık altında incelenebilir.

- Bireysel nedenler
- Ailesel nedenler
- Okula ait nedenler
- Çevreye ait nedenler

Bireysel Nedenler

Genellikle bu öğrenciler arkadaşlarına karşı saldırgan bir tutum içindedirler. Sıklıkla yetişkinlere karşı da saldırganlardır. Diğerleri üstünde güçlü ve baskın olma ihtiyaçları ön plandadır. Zorbaliğa uğrayan öğrencilerle çok az empati kurarlar. Genel olarak, saldırgan ve zorlayıcı davranış biçimlerine sahip olan kişilerin aslında dış görünüşlerinin altında güvensiz ve zayıf olduklarına inanırlar.

Zorbalık davranışı gösteren öğrencilerin ortak özellikleri:

- Saldırganlığın ve çatışmanın yoğun olduğu ailelerden gelmektedirler.
- Erişkin yaşlarına gelindiğinde bu çocukların yarısından çoğu suça eğilim gösterir.
- Empati kurma yeteneğinden yoksundur.
- Ailede model olarak görebileceği erişkinler arasında istismar yaygındır.
- Sosyal becerilerde ve ilişki kurma biçimlerinde yetersizlik vardır.
- Saldırgan ve dürtüsel mizaca sahiptir, erkeklerde fiziksel üstünlükte eşlik eder.

Zorbalığa uğrayan öğrencilerin ortak özellikleri:

- Düşük özgüvenli, kendilerini koruyamayan, pasif ve boyun eğgidir.
- Utangaç ve içine kapanıktır.
- Genellikle aşırı koruyucu ailelerin çocuğudur.
- Farklı ırk yada etnik grup üyesi olabilir.
- Farklı özelliklere sahip olabilir "kekemelik vb."
- Özel öğrenme gereksinimi ya da engeli olabilir.
- Pahalı eşyalara sahip olabilir.

Ailesel Nedenler

Çocuk ve ergenin saldırgan tepkiler geliştirmesinde önemli etkenler vardır. En önemlisi ailenin, özellikle de çocuğun bakımını üstlenen kişinin (genellikle anne) temel duygusal yaklaşımıdır. Yaşamın ilk yıllarında çocuğa yönelik yetersiz ilgi ve sevgiyle belirginleşen olumsuz tutum, açık bir şekilde çocuğun ileriki yıllarda diğer insanlara karşı saldırgan ve acımasız olması riskini arttırmaktadır.

Bakımını üstlenen kişi ya da kişilerin çocuğun saldırgan davranışlarına izin verici tutumlar sergilemesi önemli bir etkidir. Bu kişiler çocuğun akranlarına, kardeşlerine ve yetişkinlere karşı sergilediği şiddet içeren davranışlara kesin sınırlandırmalar getiremiyorsa, izin verici bir tutum sergiliyorsa, çocuğun saldırganlık düzeyi artacaktır.

Çocukluk ve ergenlik çağında yetersiz ilgi, sevgi ve bakım verilmesi ve bunlara ek olarak çok fazla özgürlüğün tanınması, çocuk ve ergende saldırgan davranış örüntülerinin gelişmesine neden olabileceğini söylemek mümkündür.

Ailenin çocuğu yetiştirirken güç kullanması, bu durum çocuğun saldırgan davranışlarını arttırır. Çocuğu yetiştirirken açık kurallar koymak ve sınırlamalar getirmek önemlidir. Bunları cezaya dönüştürmemek gerekir.

Çocuğun mizacı da saldırgan davranışlar geliştirmesinde rol oynar. Aşırı hareketli ve öfke nöbetleri olan çocuklar daha sakin olan çocuklara oranla daha fazla saldırgan tutumlar geliştireceklerdir. Bu etkenin diğerlerine göre daha düşük olduğu gözlenmiştir.

Okula Ait Nedenler

Okulun fiziksel ortamı: Okulun büyük olması ve okul mevcudunun kalabalık olması öğrencilerin denetim altında tutulmasını zorlaştırmaktadır. Farklı kademelerden öğrencilerin aynı anda bahçeyi ve kantini kullanması öğretmen denetimini zorlaştırmaktadır. Özellikle zorbalığın sıklıkla meydana geldiği yerlerin (koridor, okul bahçesi ve oyun alanları) denetim altında tutulamaması zorbalık olaylarının meydana gelmesinde etkilidir (Bowes ve ark., 2009; Bradshaw ve ark., 2009; Olweus, 1993).

Okul iklimi: Öğrencilerin, okulda kendilerini ne kadar güvende hissettikleri ve okul ortamını eğitim öğretimleri açısından nasıl algıladıkları, onların okuldaki davranışlarını da etkilemektedir. Olumsuz bir okul iklimi öğrencilerin okula yabancılaşmalarına yol açabilir. Bununla birlikte, öğrenciler arasında yüksek rekabet olması ve yarışmanın çok desteklenmesi de öğrenciler arasında problemler yaşanmasına neden olmaktadır. Dolayısıyla bu tür etmenler, akran zorbalığının oluşmasında da rol oynamaktadır (Bilgiç ve Yurtal, 2009; Gendron ve ark., 2011; Harel-Fisch, 2011; Yoneyama ve Rigby, 2006).

Okul idaresi ve öğretmenler: Okuldaki yöneticilerin ve öğretmenlerin tutum ve davranışları da öğrenciler üzerinde etkilidir. Yöneticilerin ve öğretmenlerin; öğrencilere karşı fiziksel ceza uygulaması, zorbalık davranışlarını fark edememesi, zorbalığa karşısında ne yapacaklarını bilememesi, zorbalık davranışlarını görmezden gelmesi ve çözüm konusunda isteksiz davranması akran zorbalığının oluşmasında ve sürmesinde etkilidir. Öte yandan, yöneticilerin ve öğretmenlerin öğrencilere karşı ilgili, anlayışlı ve duyarlı davranışlar sergilemesi; okulda zorbalığa yönelik politikaların belirlenmesi veya kuralların konulması; öğrencilerin yakından izlenmesi ve olumlu disiplin yöntemlerinin kullanılması ise zorbalığın önlenmesinde etkilidir (Allen, 2010; Doll ve ark., 2004; Wienke-Totura ve ark., 2009).

Akran ilişkileri: Okullarda, akran ilişkileri de öğrencinin davranışları üzerinde etkilidir. Akranlar, öğrenci açısından olumlu (örn. paylaşım, statü, prestij, popülerlik) olduğu gibi olumsuz (örn. saldırgan davranışlar sergileme, sigara içme, alkol ve madde kullanma) etkiler de yaratabilmektedir. Akran zorbalığı açısından değerlendirildiğinde, öğrencinin olumsuz veya saldırgan davranışlar gösteren akran grubunda yer alması; saldırgan davranışların akran grubu tarafından onaylanması ve kabul edilmesi, akran zorbalığı olasılığını arttırmaktadır. Öte yandan az sayıda arkadaşına sahip olan, akranları tarafından dışlanan, güçlü arkadaşlık ilişkileri olmayan ve yalnızlığa itilen öğrencilerinse zorbalığa maruz kalma riskinin arttığı görülmektedir (Craig ve ark., 2000; Haynie ve ark., 2001; Salmivalli ve Voeten, 2004; Wienke-Totura ve ark., 2009; Yaban ve ark., 2013).

Okul/öğretmen - aile ilişkileri: Ailenin destekleyici tutuma sahip olması, okul ile iyi ilişkiler kurması ve öğretmenler ile iletişim hâlinde olması; öğrencilerin akademik başarıları, okula devamlılıkları, sınıf içi etkinliklere katılımı ve okula yönelik olumlu tutumlar geliştirmeleri üzerinde etkilidir. Dolayısıyla, olumlu okul-aile ilişkilerinin akran zorbalığı açısından önleyici bir etkisi olduğu düşünülmektedir (Çelenk, 2003).

Çevreye Ait Nedenler

Çocuğun içinde yaşadığı toplumdaki kültürel değerler, gelenek ve görenekler, sosyoekonomik durum ile medya da çocuğun gelişimi ve davranışları üzerinde etkilidir. Bu etmenler, akran zorbalığı açısından da önemlidir. Örneğin, şiddetin toplumsal olarak kabul görmesi ve sıkça uygulanması, öğrencilerin akran zorbalığı yapmasına yol açabilir. Ebeveynlerin ve öğretmenlerin fiziksel ceza kullanmalarının kabul gördüğü bir toplumsal ortamda öğrencilerin de şiddet içeren davranışlar sergilediği görülmektedir. Şiddetin ve yoksulluğun yoğun olarak görüldüğü semtlerde yaşayan çocukların çevrelerinde şiddet içerikli veya suça yönelik davranışlar (örn. sokak kavgası, çete üyesi olma, hırsızlık) gözlemlemesi ve benzer davranışları göstermesi de bir diğer risk etmenidir. Benzer bir şekilde, medyada (TV, film, video oyunları, internet, sosyal medya) da şiddet içerikli öğelere maruz kalmanın risk oluşturduğu görülmektedir (Bronfenbrenner, 1992; Doğan, 2010; Kuntsche ve ark., 2006).

Kaynakça

- MEB Akran Zorbalığı Kitapçığı

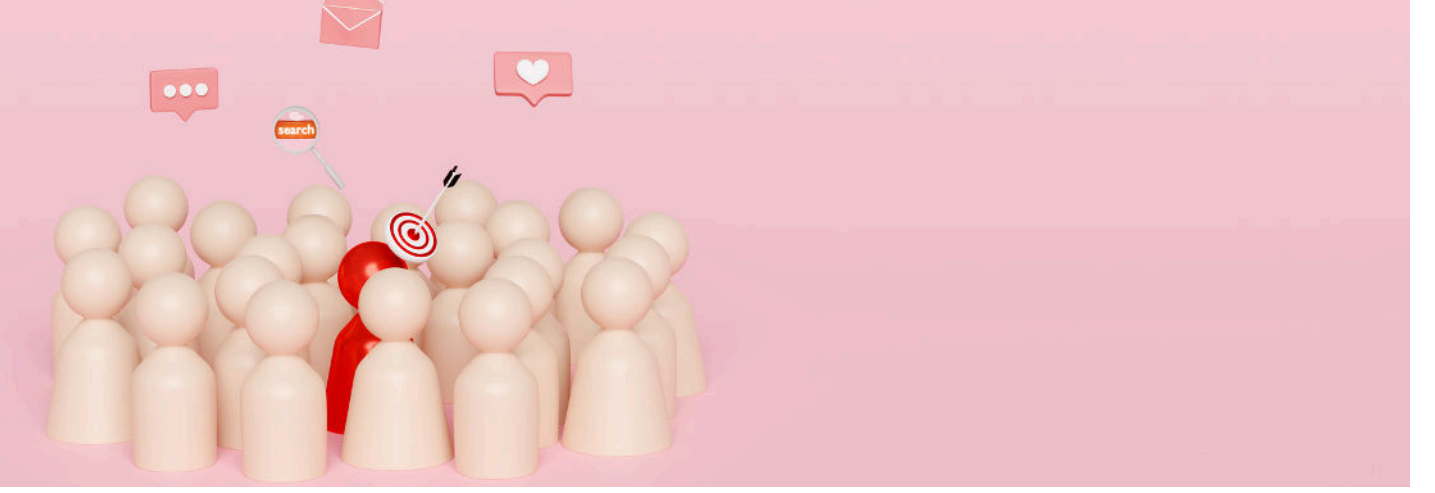
AKRAN ZORBALIĞINI ÖNLEME ÇALIŞMALARI

Hazırlayan: Psikolojik Danışman Esra KONUR

Zorbalığın önlenmesi çocuklar küçükken başlar. Bu zaman diliminde çocuk, ebeveyn ve öğretmen etkisine daha duyarlıdırlar. Erken çocukluk, çocuklarda zorbalık karşıtı davranışları teşvik etmek için ideal zamandır. Olumsuz davranışlarda ne kadar uzun süre ısrar ederlerse, daha sonraki yaşamda düzeltmeleri o kadar zor ve maliyetli hale gelir. Genel olarak, ilkokullar için tasarlanan girişimler, ergenlere yönelik olanlardan daha olumlu sonuçlar göstermektedir (Bradshaw, Sawyer & O'Brennan 2007, Akt: Barik ve Yurtal, 2022).

Barik ve Yurtal (2022) yaptıkları araştırmada "Öğretmenlerin akran zorbalığını önlemede karşılaştıkları güçlüklerle ilişkin görüşleri" doğrultusunda ulaşılan sonuçlara bakıldığında; ailenin bu durumu kabullenmemesi ve öğretmene destek vermemesi fazla karşılaşılan güçlük olarak belirtmiştir. Bununla birlikte çocuğun yaşadığı çevrenin etkileri, öğrencilerin zorbalığı gizlemeleri, öğretmenlerin zorbayı tespit etmede zorlanması, çocukların şiddet görmeyi normal karşılaması gibi aile, bulunulan çevre, öğretmen ve öğrenci kaynaklı problemlerle karşılaşılmaktadır.

Morkan Şahin (2021) de yaptığı araştırmanın sonunda, zorbalıkla mücadele için eğitimciler ve aileler için şu önerilerde bulunmuştur.

- Sosyal medya, televizyon gibi yayın organlarında zorbalıkla ilgili bilgilendirmeler yapılabilir, kamu spotları oluşturulabilir.
- Medyada ergenlere olumsuz örnek teşkil edecek saldırgan karakterlere yer verilmemesi, ergenlerin bu karakterlere özendirilmemesi önerilebilir.

Okullarla ilgili yapılabilecek çalışmalar:

- Okullarda zorbalık ile ilgili bilgilendirme ve farkındalık oluşturma amacıyla okul idarecilerine, öğretmenlere, okulda çalışan tüm personellere seminerler planlanabilir, hizmet içi eğitim kursları açılabilir.
- Zorbalığı önlemek için öğretmen, öğrenci ve ebeveynlerin yer aldığı bütüncül özellikte ve uzun soluklu programlar geliştirilebilir.
- Okulda "Akran Zorbalığını Önleme Komisyonu" kurulabilir. Yapılan çalışmalarla ilgili periyodik aralıklarla değerlendirmelerde bulunulabilir.

- Zorbalığı önlemeye ve zorbalıkla baş etme stratejilerini öğrenmeye yönelik oluşturulacak programlarda empati kurma, problem çözme, etkili iletişim gibi sosyal becerilerin öğretimine yer verilebilir ve bu becerilerin öğretilmesinde yaratıcı drama, rol oynama ve tartışma gibi yöntemler kullanılabilir.
- Okullarda geleneksel cezalandırma yöntemleri yerine öğrencilerin davranış ve bakış açılarını değiştirmeye yönelik çağdaş yaklaşımlar kullanılabilir.
- Her okulda okulun öğrencilere sunduğu hizmetler ve okul kurallarının açıkça yer aldığı kitapçıklar oluşturulabilir.
- Öğrenciler zorbalık süreci içerisinde kendilerinin zorbalık yapan ya da maruz kalan statüsünde olduklarının bilincinde değillerdir. Bununla ilgili öğrencilere farkındalık oluşturmak amacıyla bilgilendirme çalışmaları yapılabilir.
- Okulda ve okul çevresinde zorbalık olaylarının en sık görüldüğü yerlerde güvenlik için ek önlemler alınabilir.
- Zorbalık davranışına anında müdahale edilerek davranış sonlandırılmalı. Okulda asla zorbalığa yer olmadığı açıklanmalıdır.
- Farklı özellikleri olan çocukların sınıfa kabulünü sağlayacak etkinliklere yer verilebilir, çocuklara yönelik oluşabilecek zorbalık engellenebilir.

Zorbalık Yapan Çocukların Ebeveynlerine Neler Önerilebilir?

- Çocuğa akran zorbalığının hiçbir gerekçesi olamayacağını ifade etmek,
- Çocukla zorbalığa maruz kalan arkadaşının kendini nasıl hissedebileceği hakkında konuşmak,
- Çocukla hangi davranışlarının zorbalık olduğunu konuşmak,
- Çocuğun bu zorbalık davranışlarını neden gösterdiğini anlamaya çalışmak,
- Çocuğa zorbalık davranışları yerine hangi davranışları yapabileceğini anlatmak,
- Fiziksel ceza vermemek,
- Çocuğuna olumsuz davranışlarını değiştirebileceği konusunda güvendiğini belirtmek, göstermek,
- Çocuğa başkalarına saygı duymayı ve farklılıklarını kabul etmeyi öğretmek,
- Rehber öğretmen/psikolojik danışman ve sınıf öğretmeni ile iş birliği kurmak,
- Gerektiği zaman uzman desteği almak (MEB,2021).

Zorbalığa Maruz Kalan Çocukların Ebeveynlerine Neler Önerilebilir?

- Çocuđuyla neler yaşadığı konusunda konuşmak; ona yanında olduğunu ve yardım etmek istediğini göstermek,
- Çocuđunu yargılamadan dinlemek; ne hissettiğini sormak ve duygularını paylaşmasını sağlamak,
- Çocuğuna zorbalığa uğramanın onun bir hatası olmadığını açık bir şekilde ifade etmek,
- Çocuđuyla zorbalığa nasıl karşı çıkabileceğine dair basit planlar geliştirmek,
- Çocuđuyla böyle bir durumda okulda kimden ve ne şekilde yardım isteyebileceğini konuşmak, çocuğunu yardım isteme konusunda cesaretlendirmek,
- Çocuğun kendini etkili bir şekilde ifade edebilmesi; yeni arkadaşlıklar kurması ve sağlıklı sosyal ilişkiler sürdürebilmesi için gerekli becerileri kazanmasını desteklemek,
- Çocuğun özgüvenini yeniden kazanması için olumlu özelliklerini vurgulamak,
- Rehber öğretmen/psikolojik danışman ve sınıf öğretmeniyle iş birliği kurmak,
- Gerektiği zaman uzman desteği almak (MEB, 2021).

Kaynakça

- Barik, E. ve Yurtal, F. (2022). Akran Zorbalığı ile Baş Etmede Sınıf Öğretmenlerinin Kullandıkları Stratejiler ve Karşılaştıkları Güçlükler. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2284907>
- Morkan Şahin, M. (2021). Ergenlerin Akran Zorbalığı Algıları ile Öğretmenlerin Akran Zorbalığına İlişkin Tutumların İncelenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- MEB. (2021). Akran Zorbalığı Rehber Öğretmen/Psikolojik Danışmanlar İçin Kitapçık. https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2022_08/23143200_Kuramsal_Kitap.pdf